

2009

LAW - I (Optional)
विधि - I (वैकल्पिक)

100074

Standard : Degree

स्तर : पदवी

Nature : Conventional

स्वरूप : पारंपारिक

Total Marks : 200

एकूण गुण : 200

Duration : 3 Hours

कालावधी : 3 तास

Note :

- (i) Answers must be written either in English or in Marathi only.
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) Question No. 1 is **Compulsory**. Of the remaining questions, attempt **any four** selecting one question from **each** section.
प्रश्न क्रमांक 1 **अनिवार्य** आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून **कोणतेही चार** सोडवा पण प्रत्येक विभागातून एक प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (v) Credit will be given for orderly, concise and effective writing.
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (vi) Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (vii) For each slab of 10, 15 and 20 marks, the examinee is expected to write answers in 125, 175 and 250 words respectively.
प्रत्येकी 10, 15 आणि 20 गुण असलेल्या प्रश्नांची उत्तरे परिक्षार्थीकडून अनुक्रमे 125, 175 आणि 250 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहेत.
- (viii) In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.
कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

P.T.O.

1. Answer any four of the following :

कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Define a legal right and state its characteristics. Discuss the relation between legal rights and duties in brief.
कायदे विषयक अधिकाराची व्याख्या सांगून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. कायदे विषयक अधिकार आणि कर्तव्ये यांतील परस्पर संबंधाविषयी थोडक्यात चर्चा करा.
- (b) State the "Preamble" to the Indian constitution. State its importance and evaluate it, in brief.
भारतीय संविधानाची उद्देशिका (प्रस्तावना) सांगून तिचे महत्व स्पष्ट करा आणि थोडक्यात मूल्यमापन करा.
- (c) What is delegated legislation ? What are its advantages and disadvantages ?
प्रत्यायुक्त विधिविधान (कायदे) म्हणजे काय ते सांगून प्रत्यायुक्त कायद्यांचे फायदे-तोटे सांगा.
- (d) Define treaties. Explain various kinds of treaties. What are the grounds of termination of them ?
संधी म्हणजे काय ते सांगून संधीचे वेगवेगळे प्रकार स्पष्ट करा. संधी (तह) कोणकोणत्या मार्गांनी समाप्त होतात ?
- (e) What do you understand by constitution ? Discuss the characteristics of Indian constitution.
घटना म्हणजे काय ते सांगून भारतीय घटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

SECTION - A

विभाग - A

2. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) (i) What are merits and demerits of law according to Salmond.
सामंडच्या मते कायद्याचे गुण-दोष कोणते ?
- (ii) What is Jurisprudence ? Discuss its nature.
न्यायशास्त्र म्हणजे काय ते सांगून त्याच्या स्वरूपाविषयी चर्चा करा.

5

5

- Marks**
15
- (b) Critically examine Austinian Theory of Law. (Imperative Law)
ऑस्टिनच्या आदेशात्मक कायद्यासंबंधीच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
- (c) (i) Write a note on capital punishment. 5
“मृत्युदंडाची शिक्षा” यावर टीप लिहा.
- (ii) What is administration of Justice ? Give different theories of administration of criminal justice. 10
न्याय प्रशासन म्हणजे काय ? फौजदारी गुन्ह्याबाबत न्यायदानाचे प्रमुख सिद्धांत सांगा.
3. Answer the following sub-questions :
- खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :
- (a) (i) Law is a process of social engineering. Discuss. 5
कायदा म्हणजे सामाजिक तांत्रिकीकरणाची प्रक्रिया आहे. चर्चा करा.
- (ii) Explain - Educational value of legal theory. 5
विधी सिद्धांताचे शैक्षणिक मूल्य स्पष्ट करा.
- (b) Discuss the theory of Natural Law with its merits and criticism. 15
नैसर्गिक न्यायतत्वाच्या सिद्धांताची टिकात्मक चर्चा करा. तसेच त्याची गुण वैशिष्ट्ये सांगा.
- (c) (i) What is the modern approach of punishment ? 10
शिक्षकडे पहाण्याचा आधुनिक दृष्टीकोन कोणता ? ते स्पष्ट करा.
- (ii) What are the legal perspective of feminism ? 5
“स्त्रीवाद विषयक” कायद्याचे वेगवेगळे षदर कोणते ?

SECTION - B

विभाग - B

4. Answer the following sub-questions :
- खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :
- (a) Discuss “Six Freedoms” Guaranteed by Indian Constitution. What are reasonable restrictions imposed upon them ? Discuss the power of the state to do so. 15
भारतीय घटनेने बहाल केलेल्या सहा स्वतंत्र्याबद्दल चर्चा करा. यावर कोणत्या प्रकारे माफक बंधने घालता येतात ? त्याबद्दल असलेल्या राज्यांच्या अधिकारांची चर्चा करा.

SECTION - D

विभाग - D

8. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

(a) Explain the meaning of Interpretation of statutes. State various methods of interpretation. 15

कायद्याचे स्पष्टीकरण म्हणजे काय ते सांगून स्पष्टीकरणाच्या विविध पद्धती सांगा.

(b) Write a note on making of rules by-laws and issuing of orders in between passing and commencement of Act. 10

कायदा संमत होणे आणि तो लागू होणे या मधील काळात नियम, उपविधी, हक्क आणि हुकुम करणे यावर टीप लिहा.

(c) (i) State and discuss in brief the various peaceful means of settlement of International Disputes. 10

आंतरराष्ट्रीय तंट्या सोडवण्याचे शांततामय मार्ग कोणते ते सांगून त्याबद्दल थोडक्यात चर्चा करा.

(ii) State, "Preamble to universal declaration of Human Rights 1948." 5

"विश्वव्यापी मानवी हक्कांचा जाहीरनामा 1948" ची उद्देशिका सांगा.

9. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

(a) What are subsidiary rules of Interpretation ? 15

कायदा स्पष्टीकरणाचे सहाय्यक नियम कोणते ?

(b) Write notes on : 10

टीपा लिहा :

(i) Act

कृत्य

(ii) Affidavit

प्रतिज्ञापत्र

(c) (i) Explain the relation between International Law and State Law. 10

राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय कायद्यामधील संबंध स्पष्ट करा.

(ii) "Right to education" - Explain under universal declaration of Human Rights 1948. 5

"शिक्षणासंबंधीच्या हक्कांची" विश्वव्यापी मानवी हक्कांचा जाहीरनामा 1948 अंतर्गत चर्चा करा.

- o O o -

Marks

- (b) State and explain the establishment, constitution, functions and powers of "Election Commission". 10

निर्वाचन आयोगाची (निवडणूक आयोग) स्थापना, रचना, कार्य व अधिकार या संबंधी घटनेतील तरतुदी स्पष्ट करा.

- (c) How President is appointed ? What are the constitutional limitations on President's powers ? Discuss with special reference to 42nd and 44th amendment of constitution. 15

राष्ट्रपतींची नेमणूक कशी करतात ? राष्ट्रपतींच्या अधिकारांवर असलेल्या घटनात्मक मर्यादा कोणत्या ? 42 व्या आणि 44 व्या घटनादुरुस्तीच्या सहाय्याने चर्चा करा.

5. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) Fundamental Duties are nothing but code of conduct for citizens of India. Comment stating the Fundamental Duties. 15

घटनेने दिलेली "मूलभूत कर्तव्ये" कोणती ? ही कर्तव्ये म्हणजे नागरिकांसाठी असलेली आचारसंहिता होय. स्पष्ट करा.

- (b) Explain the procedure for amendment of the constitution. Can the fundamental rights be amended ? Site appropriate cases in support of your answer. 10

घटनेमधे सुधारणा करण्याची पद्धत स्पष्ट करा. मूलभूत अधिकार बदलता येतात का ? योग्य न्यायनिवाड्यांचा सहाय्याने स्पष्ट करा.

- (c) Throw the light on relevant provisions of Indian Constitution to illuminate the Union - State relationship in various spheres. 15

विविध क्षेत्रांमधे असलेल्या केंद्र-राज्य संबंधावर प्रकाश टाकणाऱ्या घटनेतील तरतुदी कोणत्या ते स्पष्ट करा.

P.T.O.

SECTION - C

विभाग - C

6. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) Explain the jurisdiction of High Court. 10
घटनेप्रमाणे उच्च न्यायालयाचे कार्यक्षेत्र स्पष्ट करा.
- (b) Write an Explanatory note on "National Commission of Human Rights" established under the Protection of Human Rights Act, 1993 in India. 15
(Composition, Functions and Powers)
भारतातील मानव अधिकार संरक्षण कायदा 1993 च्या अंतर्गत स्थापन केलेल्या "राष्ट्रीय मानव अधिकार" आयोगावर माहितीवजा टीप लिहा. (रचना, कार्ये, अधिकार)
- (c) Define administrative law. Discuss its nature and scope. What are the reasons for its growth? 15
प्रशासकिय कायदा म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. त्याच्या विकासाची कारणे कोणती?

7. Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (a) Discuss the position and importance of "Civil Servants" in a parliamentary system of government. 10
नागरी नोकरशाहीचे महत्त्व स्पष्ट करून तिच्या स्थानाविषयी चर्चा करा.
- (b) What do you understand by Human Rights? State the characteristics of human rights. 15
मानव-अधिकार म्हणजे काय ते स्पष्ट करून त्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (c) Explain the Doctrine of "Separation of Power", and critically evaluate it. State the limits and scope of the Doctrine under Indian Constitution. 15
सत्तेच्या विभाजनाचा सिद्धान्त स्पष्ट करून त्याचे मुल्यमापन करा. भारतिय संविधाना अंतर्गत या सिद्धांताची व्याप्ती आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

P.T.O.